

XXXVIII.

A kis-solymosi, bőződi, bőződjfalvi, ujszékeli és sz. demeteri unitárius templomok elvétele iránt 1697. január 19, 20, 21 és 22-én felvett tanuvallomások.

KÖZLI BENCZÉDI GERGELY.

1.) Kis-Solymos.

Alázatos szolgálatunkot ayánlyuk Nagyságodnak mint Méltóságos Gubernátor Urunknak Isten Nagyságotat jo szerentsés boldogh hoszzú élettel álgya megh.

Akarok Nagyságodnak, mint Méltóságos Gubernator Urunknak alázatosson jelenteni, hogy ez jelen való 1697 esztendőben Gyertya szentelő Boldog Aszszony havának 19 napján; hivata minket, az Nagyságod Méltóságos Compulsorium mandatumával mostan Udvarhelyszékben Sz. Mihályon lakó Tiszteletes Bölöni János Uram azon Sz. Mihályi Ecclának Praedicatora Kereszturfiu székben Unitaria Religion levő Ecclák Tiszteletes Esperesty ratione officii, Udvarhely alias Kereszturfiu székben elsőben K u s S o l y m o s b a n, az Székely István Veres Darabont falus bíró házához ez okon; hogy az mely vallokat ratione officii mi előnkben állitana, azokat mi erős hüttel megh esketnök, és az előnkben adatott utripunctumok szerint megh kérdeznők s hütök után való feleleteket Nagyságodnak megh irnök: Mú azért engedelmesek lévén, az Nagyságod Méltóságos Compulsorium mandatumának, mivel mi nekünk több alázatos hivei között kegyelmesen porontsolt, el mentünk az fenn denotalt helyre, fenn specificalt napon, és esztendőben, és ott az mely vallokat Tiszteletes Exponens Urunk mi előnkben állittatott, azokat mi erős hüttel megh esketvén, Istennek tarto lelkekre, az előnkben adott utrum szerént, szorgalmatosan meg kérdeztük, kiknek hütök után való feleletek rend szerént így következnek:

I mus testis N a g y M i h á l y, Pedes Pixidarius Annörum 54, juratus et tandem fatetur. Az mely templumban itt K i s S o l l y m o s b a n én most járok, gyermek koromban az Unitariusoké vala, az Apám Unitárius ember vala, és én is apámmal edgyütt. Az pap és mester jószága s háza is az Unitáriusoké vala, az nagyobb harang is de az harangot mi az után ujolag csináltattuk. Az mikor üdvezült Rákoczi György Urunk az Szombatosokot kergetteté, az után Calvinista Papot hozának s Calvista Pap jöve bé az templumban, fel szentelék, s az után birtuk mi Calvinistákul, hogy

mást adtak volna az templum helyén, Pap és Mester jorzágha helyén, harang helyén, vagy ki fizették volna belőlle az Unitáriusokat arra nem emlékezem. Az Szombatosoknak penigh az Égető János kertiben vala templomok. Tudom azt is hogy az mely csonka templom vala alsó határban, az templom körül volt Pap és Mester házához való megye földé, s ugy emlékezem reá, hogy Daniel Püspök nevü Püspök adta volt itt Kús Solymosban lakott Egyetfi Gergelynek, sokat is veszekettek felette, most azokat az földeket bírják Egyetfi Andrásék, s el is cserélgettek benne Benkő Jánosnak.

2.) testis S i p o s J á n o s Pedes Pixid. Annorum 80. juratus et fatetur. Az mely templumban most az Calvinisták járnak az az Unitáriusoké vala, az Pap és mester jorzaga is, az nagyobb harang is, az ezüst Pohár is, az mikor Rákoczi urunk kergeté az Szombatosokat, akkor sokat az Calvinista vallásra eskete az Unitáriusokban, százastol vötték körül az falat ugy fogdosták s attol fogva bírják az Calvinisták, de nem emlékezem reá, hogy Commissarius által foglaltak volna el. Az Szombatosoknak penigh másutt, az Égető János kertiben vala templumok. Hogy penigh az templum hely, Pap és Mester jorzághi, harangh és pohár helyén mást adtak volna az Unitáriusoknak, vagy kifizették volna belőlle, arra nem emlékezem. Tudom azt is, hogy Marossi István Kús Solymossi hadimentségért álla el az Unitarius vallásról Calvinista vallásra.

3. Testis D o m o k o s I s t v á n Pixid. Annorum 68. juratus et tandem fatetur. Az mely templumot most az Calvinisták bírnak, annak az helyén Unitarius templum vala itt Kús Solymosban, az pap és mester háza jorzágha; az nagyobb harang is az Unitáriusoké volt, hogy Rákoczi Urunk az Calvinista vallásra esketteté az Szombatosokat, akkor az Unitariusok közül is sokat oda eskettetett erőszak alatt; csak kilencz ember marada megh az Unitarius valláson. Az kik az Calvinista vallásra esküttek, azok osztán elronták az akkori Unitarius templumot, s annak helyére csinálák az mostani Calvinista templumot. Sem az templum hely, pap és mester helyei, sem harang helyén mást nem adtak, sem ki nem fizették belőlle, az Calvinisták az Unitariusokat. Tudom azt is hogy Marosi István hadi mentiségért állott el, s Daniel Ferenczet is itt Kis Solymosit erőltették, s nagyobb Simó Mihályt is, de őket nem vehették reá, hogy el állyanak. Egyetfi Gergelytől magától hallottam egy néhányszor, én nála esztendeigh lakván, szolgálván azt mondta, hogy az megye házához való földeket ő megh vötte az csonka templum

alatt, melyet most felső Simó István és Egyetfi Andrásék birnak ha el nem cserélték, de ugy hallom hogy Egyetfi András, Benkő Jánosnak cserélte.

4. Testis. Nagy András Pixid. Annorum 68. juratus et tandem fatetur. Az hol most az Calvinisták templuma van, ott Unitariusok templuma vala, az pap és mester jószaga is az Unitariusoké vala, az nagyobb harang, egy ezüst pohár is, mikor az Szombatosokot kergeték, akkor az Unitariusok is mind el állának, csak kilencz ember marada megh, mi hogy többen voltunk, ott maradtunk, s az Unitariusok ott hagyának minket. Ugyan osztán más templumot csinálának az templum helyére, hogy templum helyén, pap és mester jószágha helyén, harangh és ezüst pohár helyén mást adtak volna, nem emlékezem reá, nem is kértek tőlünk mást, vagy hogy fizetést adgyunk.

5. Testis. Havadi Péter nagyobb primipilus Annor. 70. jur. et tandem fatetur uti testis 4-tus hoc addito. Tudom azt is, hogy Egyetfi Gergelytől, az megye kereste az csonka szentegyház két felin való földét, s feleltettek is vala felőlle, de osztán miben lött az dologh nem tudom, Sipós Pétertől is keresték ugyan ott az szánto földet, mely földet most bir az Márkos Andrásné fia Peti.

6. Testis. Mátfi János nobilis Annorum 69. juratus et tandem fatetur. Itt Küs Solymosban egy néhány Szombatos vala, az többi egészzen mind Unitarius vala, az mostani Calvinista Papságh háza, mester jószága, templum helye, az nagyobb harangh, egy ezüst pohár mind az Unitariusoké vala; mikor az Szombatosokot megfogdosták, osztán az után Rákoczi Urunk, egy utazásában ide jövéen, sokat az Unitariusok közül megh esketének az Calvinista vallásra erőszak alatt, s ugy maradtak osztán az Calvinistáknak azok az helyek, az Unitariusok csak egy házhoz kezdettek járni, hogy kifizették volna azokból az Unitariusokot az Calvinisták én nem tudom. Az Szombatosoknak peniglen az Égető kertiben vala templomok.

7. Testis. Simó György nagyobb primipil. Annorum 70. jur. et fatetur uti testis 6-tus.

8. Testis. Csiki György pixid. relictája Küs Margit annorum 70. jur. et fat. uti testis 4-tus.

9. Testis. Marosi István Pixid. Annorum 65. jur. et fatetur uti testis 4-tus. excepto — az pohárra nem emlékezik; Item hoc addito: Engem Héczei János pap etöltetett hogy állyak el s

porontsolatott mutogatott nekem hogy soha hadban nem megyek, ha oda állok, én osztán ugy állék az Calvinisták közötté.

10. Testis. Marosi András Pixid. relictaja Ersok Annor. 80. jur. et tandem fat. Az templum hel, pap és mester jóságáhi, az nagyobb harangh, egy ezüst pohár egészszen az Unitariusoké vala, hogy Rákoczi urunk kergeté az Szombatosokot, akkor az Unitariusokot is az Calvinista vallásra esketé, az Szombatosoknak az Égető János kertiben vala templumok, az én Uram nem esküvék az Calvinista vallásra, hanem mi egy házhoz kezdénk jární Unitariusokul kilenzen, osztán az kik Calvinista vallásra állottak hát más templumot, ezt az melyben most járnak, csinálák. Az Unitariusok templuma helyén, soha mást nem adtak az Unitariusoknak edgyik helyén is ki sem fizették, s nem is kértek mást az Unitariusok. Ezek az fenn megh irt bizonságok laknak mindnyájan Udvarhely alias Kereszturfiu székben Kús Solymosban, mely bizonyosságoknak hitök után való bévétele lött Anno die et loco ut supra.

2.) B ö z ö d.

Item Anno supra notato die 20. Jan, fenn specificalt Tiszteletes Bölöni János uram ratione officii hivata azon fenn specificalt székben **Bözödre** az falus biró nagyobb Dios Pál primip. házához az holott valo inquisitionk is, az alább megh irt modok szerént mentek végben:

1. Testis. Isá ch Péter primip. Annor. 71. jur. et tandem fatetur. Az Bözödi Calvinisták templumát tudom hogy Commissariusok által foglalák el az Unitariusoktól, mert mind Unitarius volt Bözöd, csak két ember vala Szombatos s azok az Kincses János házához járnak vala, azoknak más papjok vala, azokra mostan is nevek szerént emlékezem kik valának, s azokat a Calvinista vallásra esketék, azokkal computálák mind szolgákat, selléreket, s azokkal sem telék ki az Computus, hanem az Ujfalviakot is oda szám-lálák, mert sokkal több volt itt az Unitarius mint az Calvinista, sokat erővel töttek Calvinistává az Unitariusok közül, osztán ugy foglalák el az templumot, pap és mester házát, az mestert erővel huzák ki az házából, jóságából, az mostani harangjokot, pap és mester házához valo földeket, az edgyik Kús Solymos felé fordulo határban, egy szánto föld Kús Mezőben vagyon, az másik az also határban, Sás lokán egy jo darab széna fű, s most is az Calvinista pap birja, soha egyikből sem fizették ki az Unitariusokot, sem mást nem adtak, sem építeni nem segítettek. Tudom azt hogy mind az

akkori foglaláskor, s az után is ijesztéssel, s hadi mentséggel sokat erőltettek az Calvinista papok hogy állyanak el, sokat el is állították azzal az mentséggel s ijesztéssel, s még is most is több van itt Unitarius mint Calvinista.

2. Testis. T o r d a i P é t e r, Tekintetes Nemzetes Néhai Rhedai Ferencz Uram leányi jobbágya, Annorum 60. jur. et tandem fatetur. Tudom, hogy Bözöd mind Unitarius valláson volt az többi, csak két ember vala Szombatos, azok egy házhoz és egy Szombatos paphoz jártak, azokat az öregli Rákoczi Urunk meg fogdostatá, s ide s tova a várakban küldözé, osztán mikor el eresztették, megh eskették őket az Calvinista vallásra, s az után sokat az Unitariusok közül is ijesztéssel oda eskettek, az után az templumot Commissariusok által elfoglalák, pap és mester házát, megye földeit, edgyik vagy az felső határban Kús mezőben, az szánto föld, az másik szánto föld az also határban Aszalványban, harmadik széna fű Sás lokán, most is az Calvinista pap birja, soha nem tudom, hogy ki fizették volna edgyikből is az Unitariusokat. Tudom azt is, hogy hadi mentséggel állítottak el bennök, az pap járta.

3. Testis. P i p e i J á n o s primipil. Annorum 60. jurat. et tandem fatetur. Tudom azt, hogy az mostani Calvinisták templuma, pap és mester háza, ahoz valo szánto földek, egy széna rét, az szánto föld edgyik az felső határban Kis mezőben, az másik az also határban Aszalványban vagy az, az harmadik széna fű Sás lokán, egy harangh, mind az Unitariusoké vala, tudom hogy el foglalák s papok voltak az elfoglalásban, de mi formán foglalták, Commissariusok által vagy mint, nem tudom. Tudom azt is hogy sokat az sok fenyegetéssel, ijesztéssel állítottak el az Unitariusokban, ismét az Calvinista András pap, addigh jára futa Commissioval, hogy ő is egy néhányat állított el az Unitarius vallásról, Jakab Mihályt az Calvinista pap esketé az Calvinista vallásra; soha penigh sem templumból, sem edgyikből, sem másikból ki nem fizették az Unitariusokat, építeni sem segítettek mást.

4. Testis. J a k a b P é t e r primip. Annor. 60. jur. et tandem fatetur, ut testis supra excepto. Azt nem hallottam az mikor Jakab Mihályt megh eskették; item hoc addito: Az Szombatosok Kincses Jánosni jártak, s azokat megh fogdosták, s imide amoda küldöztek hogy az az egy néhány Szombatos volt s azokat kergették hát osztán ugy kergették az Unitariusokat is s ugy fenyegették, sokat ugy eskettek az Calvinista vallásra.

5. Testis. V a r g a M á r t o n pixid. relictaja I l o n a Annorum 80. jur. et fassa uti testis primus supra.

6. Testis. B e r é j P á l Pixid. Relictaja B o r o k Annorum 70. jur. et fassa uti testis supra primus excepto azt nem látta, az mikor az mestert ki huzták volna az házából.

7. Testis S e n y e M i h á l y primipil. annor. 70. jur. et tandem fatetur. Tudom azt, hogy fenyegetéssel, ijesztéssel állítottak el az Unitariusokban az Calvinista vallásra. Hadi mentséggel is egy nehányat állita el András pap, addigh járt futott utánnok.

8. Testis. G y e r g y o I s t v á n primipilus Annor. 50. juratus et fatetur uti antecedens.

9. Testis. H a t o s I s t v á n primipilus Relictaja Annok Annorum 60 jurata et fassa. Tudom azt, hogy itt Bözödön, egy nehányan állottak el hadi mentségért.

10. Testis. I s á c h P é t e r n é Annok primipilus felesége Annorum 50. jurata et fassa uti antecedens.

11. Testis S i m o P é t e r Pix. Annor. 60. juratus et fatetur. Tudom azt hogy néhai András pap Fejedelem levelével állata el egy nehány embert az Unitaria Religiorol, s még engem is mások által erőltetett.

12. Testis. N a g y l o k i J á n o s Relictaja Ersok Nemzetes Dosa Thamás Uram jobbágya. Annorum 70. jurata et fassa. Tudom hogy az Bözödi kő templum, melyet most az Calvinisták birnak, az Unitariusoké vala, s az Szombatosoknak más papjok vala, s másu-va jártak, mi szerént tudták ki az Unitariusokat az kő templumbol jól reá nem emlékezem, de ki tudák és el vevék az templumot, pap és mester házát, harangot, nem tudom hogy semmit is fizettek volna az Unitariusoknak.

13. Testis. P é t e r I s t v á n n é B i r o B o r k a Annorum 45. jurata et fassa. Tudom hogy itt Bözödön András pap hadi mentséggel állita el két Unitarius embert vallásáról.

14. Testis. J a k a b M i h á l y primipilus Annor. 40. jur. et fatetur. Engem eléggé fenyegetének, hogy el állyak az Unitarius vallásrol, mégh Rédei Ferencz uram az kapumra jött, ki hivatott, s ugy fenyegetett én osztán az Calvinisták közé ugy állottam vala.

15. Testis. K e t s k é s M i h á l y Pix. Annorum 40. jur. et fatetur. Tudom azt hogy vagy ketten itt Bözödön hadi mentségért állának el az Unitariusok közül Calvinista vallásra.

16. Testis. Á d á m P á l primipilus Annorum 30. jur. et fa-

tetur. András pap, tudom hogy erőlteté az embereket hogy állyanak a Calvinista vallásra, s hadi mentséget szerez, mégh az apámot is majd reá veszi vala.

17. Testis. Th a m á s i M i h á l y n é Kata primipil. felesége Annorum 40. juratus et fassa. Én tudom, hogy egy néhányat erőltettek az Unitariusokban, hogy állyanak el hadi mentségért s egy néhányan el is állának, de hogy az mentségh megh szűnék, hát vissza állának bennök.

18. Testis, Cs é p l ő M i k l ó s n é Rachel Pix. felesége Annorum 48. jurata et fassa. Egy pap tudom hogy járá az Unitariusokót, hogy állyanak el s hadi mentséget szerez, s egy néhány el is állott vala.

19. Testis. G a g y i I s t v á n primip. Annor. 44. juratus et fatetur. Böződi néhai András pap egy nagy pecsétes levéllel addigh erőltete engem, hogy én hozzájok állék megh is eskete engem, de azután nem nyughatám vissza állék, Fejedelem exemptiojának mondta s az hadtol hogy megh ment.

20. Testis. D e á k I s t v á n. Pix. Annorum 32. jur. et fatet. Az én apám hogy az Calvinisták közé álla hát engem is erőltettek, hogy állyak oda esztendő mulva osztán én is oda állék, az apám az után hadban nem ment hogy oda állott.

21. Testis. G a g y i I s t v n n é Borka primip. feleséghe Annorum 32. jur. et fassa uti testis 19.

22. Testis. D i ó s P á l n é major Rebeka primipil. feleséghe Annor. 48. jurata et fassa. Tudom hogy egy néhány embert mentettek az hadból az kik elállottak, az Fejedelem levelét, gratiajat, az Udvarhelyi akkori Esperest hozta ide, az előtt ismét Rédei Ferencz uram is mentett olyan módon. Ezek az fellyebb megh irt 22 bizonyságok laknak Udvarhely alias Kereszturfiu székbén Böződön.

(Folyt.)